50. yılında “beyaz ihtilal” ve Said Nursi

Bugün, Türk demokrasi tarihi bakımından önemli bir olayın 50. yıldönümü. 14 Mayıs 1950 Türkiye’de iktidarın ilk defa seçimle el değiştirdiği tarihtir. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yönetime hakim olan CHP’li elitler, toplumu kendi istedikleri tarzda şekillendirebilmek için, insanların hürriyet alanını önemli ölçüde daraltmışlardı. Ayrıca, bu amaçlarını gerçekleştirebilmek için, toplumsal ve siyasal muhalefete de uzun süre izin vermediler.

Cumhuriyetin ilk on yılında kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Fırka zaman içerisinde toplumsal muhalefeti temsil eden bir nitelik kazanınca kapatıldı. Bu denemelerden sonra Türkiye, tek partinin Kemalist projelerinin uygulandığı uzun bir sürece girdi.

Ancak, küresel ekonomik buhran ve İkinci Dünya Savaşı sonrası bütün dünyada demokratik değerlerin yükselişe geçmesi Türkiye’nin çok partili siyasal hayata geçmesi için uygun bir zemin oluşmasına yardımcı oldu. Bu zeminde, yönetici elitler toplumsal muhalefete izin vermek zorunda kaldılar. Aksi takdirde, Türkiye uluslararası ilişkilerinde sıkıntı yaşayabilirdi. Bundan dolayı, Türkiye coğrafyasında ilk defa II. Meşrutiyet döneminde yaşanan çok partili siyasal hayata yeniden dönme imkanı elde edildi.

Dörtlü takrir

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren devlet partisi özelliği gösteren Cumhuriyet Halk Partisi, ilk ciddi muhalefetle 1945 yılında karşılaştı. Bütçe tartışmaları sırasında, başta Celal Bayar olmak üzere Feridun Fikri Düşünsel, Adnan Menderes, Hikmet Bayur ve Emin Sazak gibi milletvekilleri hükümetin en çok ekonomi politikası olmak üzere birçok icraatını eleştirdiler. Bu eleştiriler, daha sonraları Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü tarafından imzalanan ve “dörtlü takrir” olarak da anılan önergeyi netice verdi. Bu önergede, meclisin görevini demokratik olarak yerine getirebilmesi için bazı kanunlarda ve parti tüzüğünde değişiklikler yapılması isteniyordu.

Önerge, mecliste çok sert tartışmalardan sonra reddedildi ve ardından da önerge sahibi dört kişi çeşitli vesilelerle partiden ihraç edildi. Bu aşamada Celal Bayar Çankaya’ya çıkarak Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile görüştü. Bu görüşmede dünyadaki gelişen şartlar içerisinde Türkiye’de de çok partili siyasal hayata geçilmesi ve kurulacak partinin bazı özellikleri konusunda anlaşmaya vardılar. Kurulacak partinin özellikleri arasında, Atatürk’ün koyduğu cumhuriyet ilkelerinden taviz vermemek, irticaya taviz vermemek ve dış politikada polemik çıkarmamak ve CHP’nin yeni kurulacak partiye engel çıkarmaması gibi konular yer alıyordu.

Böylece İsmet Paşa, zorunlu olarak geçmek durumunda olunan çok partili siyasal hayata “kontrollü bir muhalefet”le geçmeyi düşünüyordu.

7 Ocak 1946'da parti resmen kuruldu. Parti programını simgeleyen iki özellik "liberalizm" ve "demokrasi"ydi. Aynı yıl yapılan seçimlerde açık oy kapalı tasnif yapılarak DP'nin önü kesilmeye çalışıldı. İktidar partisinin bu gayretkeşliği ve hilesiyle seçimi yeniden CHP kazanmış oldu. Fakat 1946'dan 1950'ye kadar devam eden süreç, CHP'nin gerilediği DP'nin de geliştiği bir dönem oldu.

Beyaz ihtilal

1950 seçimlerine yeni kabul edilen seçim sistemi ile yani kapalı oy açık tasnif ile girildi. 14 Mayıs 1950'de yapılan seçimlerde DP ezici bir çoğunlukla iktidar oldu. Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk defa seçimle iktidar değişiyordu.

DP iktidara gelince devletin toplum üzerindeki baskısı yavaş yavaş azalmaya başladı. Partinin hürriyetçi yaklaşımları geniş toplum kesimlerinin bilhassa dini hayatında hissedilir ölçüde bir rahatlamaya neden oldu. Ezanın Türkçe okunmasına dair uygulamadan dönülmesi, Kuran talimini hedef alan çalışmalardan vazgeçilmesi, DP'nin geniş toplum kesimleri tarafından kısa sürede benimsenmesini kolaylaştırdı.

Said Nursi, DP'yi bu hürriyetçi tutumundun dolayı destekledi. Hatta, CHP'nin iktidara gelmemesi için "Demokrat Partiyi, Kur'an, vatan ve İslamiyet namına muhafazaya çalışıyorum" diyordu.

Ayrıca DP'nin yanlış icraatlarını da yapıcı ikazlarla eleştiriyor, demokratik bir partinin taşıması gereken özelliklere dikkat çekiyordu. Bu bağlamda, gazetelerde okuduğu "Din propagandası yapan dindarların serbestiyet kanunu geri kalmış, fakat solcular hakkındaki kanunu ta'cil edip tasdik etmişler." şeklindeki bir haber üzerine, "Demokrat dindar milletvekillerine bir hakikatı ihtar" başlığı altında bir ikaz neşretmiştir.

Bediüzzaman'ın bu ve benzeri ikazlarından hareketle, DP'den istekleri şöyle özetlenebilir.

I- Ezan-ı Muhammedinin neşri gibi, şeair-i İslamiyeyi ihya yolunda yapılan çalışmaları takdirle beraber, bu yoldaki çalışmaların devam etmesinin DP'yi millet ve alem-i İslam nazarında daha değerli kılacağını belirtmesi.

II- Birisinin hatası ile başkası mes'ul olamaz hakikati gereğince suçun şahsiliği prensibine uyulması. "Cemaatin selameti için fert feda edilir. Vatanın selameti için eşhasın hukuku nazara alınmaz. Devletin, siyasetin selameti için cüz'i zulümler nazara alınmaz." gibi gerekçelerle insanlara zulmedilmemesi.

III- Milliyetçi yaklaşımlarla ayrımcılık yapılmaması ve "Bütün mü'minler kardeştir" hakikatının hayata geçirilmesi.

IV- Ayasofya'nın açılması.

V- Risale-i Nurların serbestliğine karar verilmesi ve ilan edilmesi.

VI- "Memuriyet bir hizmetkarlıktır. Bir hakimiyet ve benlik için tahakküm aleti değil…" düsturuna uyulması ve hakimiyetin toplum üzerinde bir baskı aracı olarak kullanılmaması.

VII- "Hariçteki düşmanların tecavüzlerine karşı, dahildeki adaveti unutmak ve tam tesanüt etmek" prensibiyle hareket edilmesi ve siyasetin dahilde niza ve toplumsal çatışmalara yol açmaması.

VIII- Hürriyetçi bir rejimin tesis edilmesi. (Bediüzzaman, eski Said dönemindeki "Ahrarlar" gibi, bu dönemde de "Demokrat"lar, "istibdat-ı mutlakı kaldırıp tam bir hürriyet-i şer'iyeye vesile olacaklar" diyerek DP ye yüklenen hürriyetçi misyon ifade edilir.)

Bediüzzaman bu ikazları, DP hükümetinin insanların zararına olabilecek uygulamalardan kaçınması için yapmış ve bu partinin idarecilerine hüsn-ü zanla bakmıştır.

DP; 1957'den sonraki döneminde, iç bünyedeki çatışmaların önünü alamamış, bu çatışma ortamı 1960 darbesine kadar devam etmiştir.

1960 askeri darbesi ile DP döneminin sona ermesinden kısa bir süre sonra, Bediüzzaman Said Nursi, Urfa'da vefat etmiştir. Nur Talebeleri, Bediüzzaman'ın vefatından sonra aynı ilkelere sahip çıkarak, DP'nin devamı niteliğindeki AP ve DYP'yi desteklemişlerdir. 1950'li yıllarda Said Nursi'nin DP için yaptığı ikazların birçoğu, günümüzün demokrat partileri için de hala uyarıcı olma işlevini sürdürmektedir.

Bugün Türkiye'de, halk iradesinin yönetimde söz sahibi olmasının 50. yılını idrak ederken, Said Nursi'nin her alanda olduğu gibi siyaset sahasındaki tavsiyelerine de ne kadar ihtiyacımız olduğu açıkça ortadadır.